

ЕСТЕТИКА

УДК 141+7.011

DOI <https://doi.org/10.30970/PHS.2022.29.17>

КОНЦЕПТ СМАКУ: ГЕНЕЗА ТА ІСТОРИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Володимир Попов

*Донецький національний університет імені Василя Стуса,
вул. Симона Петлюри, 2, 21050, м. Вінниця, Україна
e-mail: porovtak@ukr.net
ORCID ID 0000-0003-3097-7974*

Анна Труфанова

*Донецький національний університет імені Василя Стуса,
вул. Симона Петлюри, 2, 21050, м. Вінниця, Україна
e-mail: shelti2008@ukr.net
ORCID ID 0000-0003-1110-9186*

Вступ (Introduction). У статті досліджується походження та культурно-історичні трансформації концепту «смак», висвітлено роль концепту «смаку» у становленні європейської культурологічної та естетичної думки. Поняття «смак» є полісемічним, складним та багатограним, воно має суттєві відмінності у відповідних інтерпретаціях в французькому, британському та німецькому дискурсах. Особлива увага в статті приділена розгляду становлення цього концепту та його ролі у формуванні естетичних засад французького Просвітництва. Метою філософського дослідження є виявлення генези та змістовних трансформацій концепту «смак» в європейській естетичній думці.

Доведено, що концепт «смак» зароджується в європейській культурі ще в епоху Відродження, коли це слово позначало витончені уподобання в галузі мистецтва. В той же час його концептуалізація відбувається лише в XVII сторіччі, коли іспанський мислитель Б. Грасіан вперше використав його в сучасному естетичному сенсі. У французькому Просвітництві XVIII століття воно стало ознакою належності до інтелектуальної та мистецької еліти. У британській філософії, особливо у Г'юма, який намагався подолати багато естетичних упереджень щодо витонченості смаку. Німецький концепт смаку-Geschmack з самого початку носив більш філософський характер, акцентуючи увагу на специфіці гносеологічного статусу смакових суджень. В статті аналізується специфіка його тлумачення І. Кантом. У Гегеля, однак, ця концепція втратила домінування в естетиці, а натомість в ірраціоналізмі Ніцше стала основою для вічного «зіткнення смаків». Після майже півстоліття забуття поняття «смак» у другій половині XX-го століття набуло абсолютно нового значення. Смак стає соціальною конструкцією, яка визначає ідентичність індивіда. В сучасних умовах збройного та інформаційного протистояння російській агресії, великого значення набуває встановлення особливостей сучасного українського смаку (який ми визначаємо як романтично-бурлескний) брутально-сентименталістському спотвореному російському смаку. Можна стверджувати, що остання проблема повинна стати об'єктом подальших, більш ретельних досліджень.

Ключові слова: концепт смаку, густосологія, смак-goût, витончений смак, елітарність, смак-taste, смак-Geschmack, соціальний конструкт, ідентичність.

Актуальність проблеми. Російсько-українська війна, що триває, є зіткненням не тільки різних культурно-цивілізаційних матриць і різних світоглядів, але й зіткненням різних естетичних ідеалів та панівних смаків – брутално-сентименталістського, з російського боку, та романтично-бурлескного – з українського. Смак пересічного росіянина, сформований його способом життя, ЗМІ і публічно панівною поп-культурою, став своєрідною естетизацією насильства. Перетворення в естетичних смаках значної більшості представників російського суспільства (брутальність, зворотним боком якої є спотворена сентиментальність) відбувається з кінця 90-х років минулого сторіччя під впливом державної ідеології боротьби з тероризмом, обумовлюється агресивною державною політикою РФ, яка обертається чеченською і грузинською війнами, брутално-нахабною анексією Криму та кривавою війною на Українському Донбасі. Щодо підготовчої пропаганди через засоби мистецтва варто пригадати надзвичайну популярність в російському суспільстві фільмів «Брат», «Брат-2», «Бригада» тощо. Культ бруталної сили під впливом мас-медіа, які свідомо і невпинно десятиліттями формували й формують нині брехливі художні образи й спотворені реалії суспільного життя, перетворився в культ морального і фізичного насильства, відкидання гуманістичних цінностей і правової культури Західної цивілізації, політичного і художнього вивищення презирства до так званої слабкості й толерантності. Масові воєнні злочини російської армії в Бучі, Волновасі, Маріуполі, Краматорську та в сотнях інших містах, містечках і селах України продемонстрували біополітичне і моральне здійснення цього спотвореного і фальшивого смаку.

Смаки пересічних українців також довгий час знаходилися під постколоніальним впливом, але вже з початку 2000-х тисячних відбувається формування відмінних смакових вподобань. Українство виробляє власний стиль, повертаючись до романтично-бурлескних зразків своєї класичної естетичної парадигми (І. Котляревський, Т. Шевченко, І. Нечуй-Левицький тощо). В своєрідному модернізованому, навіть дещо кітчевому, вигляді цей смак створює як мілітарну романтику В. Шкляра, С. Лойка, А. Сеїтаблаєва, так і жорсткий, бурлескний гумор (О. Степова, С. Лозниця) українського спротиву російській агресії з 2014 року й до важкого, трагічного сьогодні.

Саме це «зіткнення» смакових домінант, яке ми вбачаємо в сучасному перебігу подій, ставить перед філософією мистецтва та й перед філософією в широкому сенсі проблему дослідження самого концепту смаку і його ролі в розвитку та трансформаціях естетичних теорій, можливостей винайдення «ідеального смаку» та особливостей оціночних суджень, що базуються на смакових перевагах. Саме ці завдання ми намагаємося розкрити в нашій статті, головною метою якої є виявлення генези та змістовних трансформацій концепту «смак» в європейській естетичній думці.

Аналіз наукових публікацій. Проблематизацію генези та трансформацій концепту «смак» «спровокувала» поява невеличкої книжки сучасного італійського філософа Джорджо Агамбена «Людина без змісту (L'uomo senza contenuto)» [9]. В ній мислитель стверджував, що поява цієї ключової естетичної категорії припадає на XVII сторіччя і заснована на концепті гарного смаку «естетика певним чином починає виконувати ту ж функцію, яку виконувала традиція до свого розпаду» [9, р. 7]. 2016 року виходить книга “From Gluttony to Enlightenment: The World of Taste in Early Modern Europe” (Від обжерливості до Просвітництва: світ смаку в ранньомодерній Європі) американської дослідниці Вікторії фон Гофман [11], в якій вона досліджує метаморфозу концепту «смак» від фізіологічного почуття до естетичної категорії. Того ж року з’являється англійський переклад роботи італійського дослідника і практикуючого маркетолога Луки Верчеллоні “The Invention of Taste: A Cultural Account of Desire, Delight and Disgust in Fashion, Food and Art” (Винахід смаку: культурний опис бажання, насолоди та відризи в моді, їжі та мистецтві) [12]. В ній автор

стверджує, що метафора смаку є визначальною ланкою формування модерної Європи: «Метафора смаку – вираження нової культури, що є одночасно продуктом та образом Європи». Досить ретельний аналіз генези та трансформацій концепту «смак» знаходимо у статті французьких дослідників Ж.-Ф. Грульє і Ф. Брюжера в проєкті Барбари Кассен “Vocabulaire européen des philosophies” [3] до змісту якої звернемося далі.

Втім, окрім українського перекладу вищезазначеної статті в українській науковій (переважно – педагогічно-естетичній) літературі останнім часом також опубліковано чимало статей, присвячених категорії смаку. Це, зокрема, роботи Т. Андрущенко, І. Бех, Н. Калашник, О. Михайличенка, Н. Сірант та інших. Однак в більшості з них йдеться про виховання та прищеплення «гарного смаку» молодому поколінню. При цьому деякі дослідники вдаються до певних концептуальних пошуків та узагальнень. Наприклад, Н. Калашник пропонує створити комплексну, синтетичну науку – «густосологію (від. лат. Gustos – смак), яку вона розглядає як науку «про естетичний смак, його природу, особливості формування та функції в суспільному житті, роль у розвитку загальної культури особистості та суспільства в цілому» [4]. Не претендуючи на подібні цілі, ми вважаємо, що на підставі існуючих джерел можемо зробити лише короткий описативний аналіз виникнення та метаморфози концепту «смаку» в європейській філософській традиції.

I. Етимологія слова «смак». Як стверджують вже згадані французькі вчені Ж.-Ф. Грульє і Ф. Брюжер, слово “gusto” в італійській та іспанській мовах, як і “goût” у французькій, походять від латинського “gustus”, що позначає смакове відчуття, смакову властивість, куштування, а також зразок, пробу [3, с.242]. Термін “gustus” в класичній латині довгий час конкурував з терміном “sapor”, що означає «смакове відчуття, смак», а також «чуття смаку», і фізичне, і моральне.

Втім, “gustus” в середньовічній Європі позначав здебільшого гастрономічні уподобання й засуджувався католицькою церквою як вияв гріха ненажерливості (glotouns). Реабілітація “gustus” відбувається в епоху Ренесансу, коли цим словом стали позначати вибагливість не тільки щодо їжі, але й уподобання в сфері мистецтва. Таким чином, як назва одного з п’яти зовнішніх відчуттів, поняття смаку було перенесено до сфери естетичного досвіду і поширено на здатність виявляти (відчувати) прекрасне, високу художність мистецтва, відрізнити справжні твори мистецтва від робіт низького художнього рівня. В естетичному сенсі «високого смаку» термін «смак» (gusto) вперше застосував іспанський мислитель Бальтасар Грасіан («Кишеньковий оракул», 1646), позначивши так одну із здібностей людського пізнання, спеціально орієнтовану на розуміння прекрасного та творів мистецтва [3, с.242].

II. Історичний екскурс в дослідження концепту «смак» французькими мислителями. Концепт смаку-goût, а згодом «вишуканого смаку», набуває особливої популярності в салонному культурному житті Франції XVIII сторіччя і згодом у філософії Просвітництва. Особливого значення цьому концепту надавав безсумнівний лідер французьких просвітників Вольтер. «Смак, – писав він, – тобто чуття, дар розрізнити властивості їжі, породив у всіх відомих нам мовах метафору, де словом «смак» позначається чутливість до прекрасного і потворного в мистецтвах: художній смак настільки скvapний на розбірливість, що передує міркуванню; він, як язик і піднебіння, настільки ж чуттєвий і ласий на хороше, наскільки ж нетерпимий до поганого...» [1, с. 267–268]. Смак миттєво визначає красу, «бачить і розуміє» її і насолоджується нею. За аналогією з харчовим смаком Вольтер розрізняє власне «художній смак», «поганий смак» та «спотворений смак». Високий, або нормальний, художній смак (або просто смак) частково є вродженим для людей, частково виховується упродовж тривалого часу на красі природи і прекрасних, істинних витворах мистецтва (музики, живопису, словесності, театру). Повсякденну приповідку «про смаки

не сперечаються» Вольтер відносить тільки до їжі та явищ моди, які стосуються забавки, а не смаку. Натомість у витончених мистецтвах «існує справжня краса», яку вирізняє добрий смак і не розрізняє поганий. Вольтер переконаний в об'єктивності краси і, відповідно, більш-менш об'єктивній оцінці її високим («гарним») смаком. «Найкращий смак у будь-якому роді мистецтва проявляється у найвірнішому наслідуванні природи, що проявляє силу і грацію. Але хіба грація є обов'язковою? Так, адже вона полягає в наданні життєвості та приємності зображуванним предметам» [1, с. 270]. Справжнім («тонким і безпомилковим») смаком, згідно з Вольтером, володіє лише досить незначна кількість знавців і поціновувачів мистецтва, які свідомо виховали його в собі. Смак історично та географічно мобільний. Є краса, «єдина для всіх часів і народів», а є характерна лише для даної країни, місцевості тощо. Тому смаки людей північних країн можуть істотно відрізнитися від смаків жителів півдня (греків чи римлян). Більше того, є безліч країн та континентів, куди смак взагалі не проник, – переконаний Вольтер. «Ви можете об'їхати всю Азію, Африку, половину північних країн – де не зустрінете справжнього смаку красномовства, поезії, живопису, музики? Майже весь світ перебуває у варварському стані. Отже, смак подібний до філософії, він – надбання небагатьох обраних» [1, с. 279].

Таким чином, французьке просвітництво акцентувало увагу на елітарному характері смаку-*goût*, підкреслюючи перевагу витонченості та вибагливості.

III. Еволюція концепту «смак» в англійській філософській думці. Певною протилежністю цьому є британський концепт смаку-*taste*. Шотландський філософ Девід Г'юм написав спеціальний нарис «Про норму смаку» (1739–1740), у якому підійшов до проблеми із загальноестетичної позиції. Смак – здатність розрізнити прекрасне і потворне у природі та мистецтві. Складність його розуміння полягає насамперед у об'єкті, на який він спрямований, бо прекрасне не є об'єктивною властивістю речі.

Після кількох спроб визначити стандарт смаку Г'юм подає його як конвенцію, або «спільний вердикт» «справжніх критиків» [8, с. 140]. Однак такі критики «рідкісні» [8, с. 152] і «мало хто має кваліфікацію, щоб дати судження про будь-який твір мистецтва» [8, с. 158]. Отже, стандартом є не вердикт сучасних критиків, а радше консенсус кваліфікованих суддів з різних часів і з різних культур. Загалом ця пропозиція була піддана критиці на тій підставі, що вона передбачає грубо приблизний аналіз естетичної цінності: естетично кращі твори мистецтва – це ті, які схвалюють справжні критики, але справжні критики визначаються на основі схвалення найкращого мистецтва.

Коротше кажучи, проблема пошуку стандарту смаку приводить Г'юма до проблеми вирішення, які розбіжності є бездоганними, щоб відрізнити їх від упереджень, які позбавляють будь-яку думку статусу суспільної рекомендації. Окрім того, різні культури використовують різні звичаї під час роботи з одним і тим самим художнім засобом. «Ви ніколи не переконасте людину, яка не звикла до італійської музики і не має слуху, щоб слідувати за її тонкощами, в тому, що близька їй шотландська мелодія не є кращою» [19, 217]. Отже, хороший критик повинен подолати виклик культурних упереджень. «Критик іншого віку чи нації, який знайомиться з певним дискурсом, повинен мати всі ці обставини перед очима і має поставити себе в ту саму ситуацію, що й аудиторія, аби сформувати істинне судження про промову» [8, с.154]. Г'юм підкреслює великі труднощі, пов'язані з подоланням упереджень свого часу і місця. Незважаючи на безліч розбіжностей, існує два основних типи смаку: вульгарний смак і витончений смак.

IV. Концепт «смак» у пошуках німецьких вчених-філософів. Німецька вчена доктрина намагалася синтезувати французький та британський варіанти тлумачення концепту «смак». У А. Баумгартена, батька-засновника німецької класичної естетики, концепт “*dem Geschmack*” займає одне з чільних місць. Згідно з поглядами Канта, судження смаку

стосується не предмета як такого, не властивостей предмета, не правил мистецтва, навіть не естетичного відчуття, спричиненого предметом, але способу репрезентації, породженого відчуттям. Цей спосіб репрезентації викликає специфічне почуття, що є почуттям задоволення і яке становить у Канта визначальний принцип [Bestimmungsgrund] естетичного досвіду. Оскільки смак проявляється через почуття, він стає формою рефлексивного судження, референтами якого слугують структури естетичної суб'єктивності в контексті трансцендентальної філософії. Саме з цієї причини єдиним предикатом прекрасного Кант визнає почуття естетичного задоволення. Одним із найпроблематичніших моментів судження смаку, як воно подається в «Аналітиці прекрасного» (у першій частині «Критики сили судження»), є бажання узгодити автореференційний характер смаку з вимогою універсальної передаваності почуття, що у своїй основі має суб'єктивний характер [6, с. 248].

Для Гегеля смак є суттєвою перешкодою на шляху справжнього філософського аналізу мистецтва, оскільки є проявом естетичної суб'єктивності. Смак не лише втрачає будь-які ознаки критичної продуктивності, а й перетворюється на другорядну діяльність, що по суті заважає глибинному пізнанню мистецтва, оскільки відсилає до чуттєвого як такого, що є невідповідним розумові. Те, що Гегелю не вдається точно визначити смак і знайти для цього поняття корисне застосування, пояснюється принциповим неприйняттям філософом будь-яких форм сенсуалізму і суб'єктивізму. Засуджуючи поняття смаку, Гегель атакує насамперед примат відчуття і почуття як позицію суб'єктивізму і прийняття зовнішньої видимості [2, с. 249].

Втім, гегелівське ігнорування концепту «смаку» викликало лише зворотну реакцію в німецькій філософії ірраціоналізму, зокрема у Фрідріха Ніцше. У творі «Так мовив Заратустра» він зауважував: «Може скажете мені, друзі, що про смаки та уподобання не сперечаються? Але ж усе життя – це суперечка про смаки й уподобання! Смак – це водночас і вага, і терези, і вагар; і лихо всьому живому, якби воно захотіло жити без суперечки про вагу, терези й вагаря!» [7, с. 115–116]. Це означає, що смак необхідно реабілітувати, оскільки він є конститутивним елементом будь-якої оцінної діяльності, а отже, одним із засобів розв'язання певних етичних та естетичних проблем. Якщо будь-яке відчуття та будь-який акт сприйняття вже містять оцінку, значить смак є лише конститутивним елементом оцінного судження та оцінної діяльності.

У системі глобальної переоцінки всіх цінностей, що почалася з Ніцше та прогресувала в другій половині ХХ століття, концепт смаку та інших категорій класичної естетики втрачає своє значення, точніше, йде у підпілля колективного несвідомого.

V. Бачення концепту «смак» очима сучасних мислителів. Реанімація концепту «смак» відбувається наприкінці минулого ХХ сторіччя. Хоча при цьому він набуває достатньо незвичайного соціологічно-маркетологічного сенсу. Починаючи зі знакової роботи П. Бурдьє “Distinction” («Відмінність. Соціальна критика судження смаку», 1979) [10] в якій він стверджував, що смак не є чимось «сакральним» чи результатом вільного вибору індивіда, але впливає із його соціальних умов соціалізації та майнового становища у суспільстві, концепт «смаку» стає категорією соціологічних досліджень.

Вищезгаданий сучасний італійський мислитель Лука Верчеллоні, немов підбиваючи підсумки трансформацій концепту «смак» в європейській культурній традиції, наголошує на глобальній тенденції до комерціалізації смаку. Відмова від загальних критеріїв оцінки сучасного мистецтва, а разом з тим поширення масової культури у ХХ столітті призводить до розмивання меж оцінки смаку. Дихотомія гарний/поганий більше не працює в епоху загального споживання. У той самий час зв'язок між соціальним класом і смаком значно ослаб: споживчі смаки тепер менше схильні до впливу традиційних соціальних структур. Надаючи дефініцію поняттю «смак», Верчеллоні пише: «Індивідуальний

смак є культурним конструктом, імпліцитним автопортретом, який співвідносить нашу ідентичність з ідентичністю інших у безперервному процесі суперництва і диференціації, почуття приналежності та прагнення змін» [12, р. 221]. Втім, це визначення вказує на співвіднесення смаку з ідентичністю індивіда. Це дозволяє говорити, що смак є породженням певної національно-культурної парадигми й ми маємо підстави стверджувати про «зіткнення смаків» як культурне підґрунтя російсько-української війни, учасниками та свідками якої ми є тепер.

Висновки (Conclusions). Таким чином, на підставі викладеного матеріалу можна зробити низку попередніх висновків. Концепт «смак-gustus» виникає в епоху Ренесансу, коли цим словом стали позначати витончені уподобання в сфері мистецтва. Вперше в сучасному естетичному сенсі його вживає іспанський мислитель Б. Грасіан. Згодом особливої популярності та значущості цей концепт набуває у Французькому Просвітництві XVIII сторіччя, перетворюючись в певний еталон належності до інтелектуальної та мистецької еліти. Егалітарного характеру концепт смаку набуває в британській філософії, особливо у Д. Г'юма, який намагався подолати численні упередження середовища щодо витонченості смаку. Німецький концепт смаку-Geschmack набув епістемного філософського значення, звернувшись до гносеологічних особливостей суджень про смак. Втім, у Гегеля цей концепт втрачає панівне місце в естетиці, тоді як в ірраціоналізмі Ніцше, навпаки, стає передумовою і формою суперництва між людьми. Після майже півсторічного забуття концепт смаку в XX сторіччі набуває принципово нового змістовного забарвлення. Смак визнається певним соціальним конструктом, який впливає на формування ідентичності індивіда. У цьому аспекті смак одержує національно-культурний вимір. Відтак, на смаки сучасного суспільства мають великий вплив медіа, соціальні мережі і поп-мистецтво. У цьому сенсі можемо розглядати російсько-українську війну як «зіткнення між суспільно визначеними смаками». Загалом ця проблема потребує значно ретельнішого аналізу і стане предметом наших подальших досліджень.

Список використаної літератури

1. Вольтер. Естетика: статті, письма, предисловія и рассуждения / Пер. с франц. Л. Зониной, Н. Наумова. М. : Искусство, 1974. 390 с.
2. Гегель Г. В. Ф. Эстетика: в 4 т. Т. 1 / Пер. с нем. Б. Г. Столпнера. М. : Искусство, 1968. 312 с.
3. Грульє Ж.-Ф., Брюжер Ф. Смак. Пер. Н. Годун. *Європейський словник філософії: Лексикон неперекладностей. Пер. з фр. Том четвертий. Вид. друге*. К. : Дух і літера, 2020. С. 241–251.
4. Калашник Н. Г. Естетичні смаки: їх витоки і формування. Запоріж. юрид.ун-т Запоріжжя : Просвіта. 2001. 343 с.
5. Кант И. Антропология с прагматической точки зрения // Кант И. Соч.: в 6 т. Т. 6 / Ред. Т. И. Ойзерман. М. : Мысль, 1966. С. 349–588.
6. Кант И. Критика способности суждения // Кант И. Соч.: в 6 т. Т. 5 / Ред. В. Ф. Асмус. М. : Мысль, 1966. С. 161–527.
7. Ніцше Ф. Так мовив Заратустра. Пер. з нім. О. Фешовець. *Повне зібрання творів*. Том 4. Львів : Астролябія, 2010. 384 с.
8. Юм Д. О нормі смаку / Пер. с англ. Ф. Вермель. *Історія естетики. Памятники мировой эстетической мысли: в 5 т. Т. 2. Эстетические учения XVII–XVIII веков* / Гл. ред. М. Ф. Овсянников. М. : Искусство, 1964. С. 140–58.
9. Agamben G. L'uomo senza contenuto. Milano : Rizzoli, 1970. 177 p.
10. Bourdieu P. Distinction. London : Routledge & Kegan Paul, 1994. 632 pp.

11. Hoffmann V. *From Gluttony to Enlightenment: The World of Taste in Early Modern Europe*, 2016. 304 с.
12. Vercelloni Luca. *The Invention of Taste: A Cultural Account of Desire, Delight and Disgust in Fashion, Food and Art*. Routledge, 2016. 224 p.

THE CONCEPT OF TASTE: GENESIS AND HISTORICAL TRANSFORMATIONS

Vladimir Popov

*Vasyl Stus Donetsk National University,
2, Simona Petliura str., 21050, Vinnytsia, Ukraine
e-mail: popovmak@ukr.net
ORCID ID 0000-0003-3097-7974*

Anna Trufanova

*Vasyl Stus Donetsk National University,
2, Simona Petliura str., 21050, Vinnytsia, Ukraine
e-mail: shelti2008@ukr.net
ORCID ID 0000-0003-1110-9186*

The article examines the origin and subsequent cultural and historical transformations of the concept of “taste”, highlights its role in the formation of European cultural and aesthetic thought. The very concept of “taste” is polysemous, complex and multifaceted, it has significant differences in the corresponding interpretations in the French, British and German discourses. The article pays special attention to the fate of this concept and its role in shaping the aesthetic foundations of the French Enlightenment.

It has been proven that the concept of “taste” originated in European culture in the Renaissance, when the word signified refined preferences in the field of art. At the same time, its conceptualization took place only in the seventeenth century, when the Spanish thinker B. Gracian first used it in the modern aesthetic sense. In the French Enlightenment of the eighteenth century, it became a sign of belonging to the intellectual and artistic elite. In British philosophy, especially Hume, who tried to overcome many aesthetic prejudices about the refinement of taste. From the very beginning, the German concept of taste-Geschmack was more philosophical in nature, emphasizing the specifics of the epistemological status of taste judgments. The article analyzes the specifics of his interpretation by I. Kant. In Hegel, however, this concept lost its dominance in aesthetics, and in Nietzsche’s irrationalism became the basis for the eternal “clash of tastes”. After almost half a century of oblivion, the concept of “taste” in the second half of the twentieth century took on a whole new meaning. Taste becomes a social construct that determines the identity of the individual. In the current conditions of armed and informational opposition to Russian aggression, it is important to establish the features of modern Ukrainian taste (which we define as romantic-burlesque) brutally sentimentalist distorted Russian taste. It can be argued that the latter problem should be the subject of further, more thorough research.

Key words: concept of taste, gustosology, taste-goût, refined taste, elitism, taste-taste, taste-Geschmack, social construct, identity.